

INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE A EDUKACE ŽÁKŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

MEIER Miroslav, ČR

Resumé

Príspevok popisuje tříletý projekt Edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a informační a komunikační technologie, který je zaměřen na získání dat o využívání informačních a komunikačních technologií při edukaci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na základních školách a na zjištění toho, zda a jakou podporu při takové edukaci učitelé základních škol potřebují.

Klíčová slova: edukace, informační a komunikační technologie, speciální vzdělávací potřeby, učitelé, základní škola, žáci

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY AND EDUCATION OF PUPILS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Abstract

This paper describes a three-year project Education of Pupils with Special Educational Needs and Information and Communication Technology, which is aimed at gathering data on the use of information and communication technologies in the education of pupils with special educational needs in elementary schools and to determine whether and how such support in the education of elementary school teachers need.

Key words: education, information and communication technology, special educational needs, teachers, elementary school, pupils

Úvod

V příspěvku přinášíme základní informace o projektu studentské grantové soutěže Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci (dále FP TUL) s názvem Edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a informační a komunikační technologie (SGS 58019). Proč jsme se rozhodli věnovat pozornost využívání informačních a komunikačních technologií (dále ICT) při edukaci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (dále SVP)? Důvodů je hned několik. Jako první lze uvést, že ICT jsou využívány ve stále větším množství lidských činností. Výjimkou není ani oblast edukace. Dalším důvodem je to, že většina současných výzkumů, šetření z oblasti využívání ICT při edukaci se týká intaktní části populace. Třetím důvodem je, že s ICT se setkávají a budou setkávat pravděpodobně všichni lidé. Měli by tedy být schopni a ochotni je využívat, jak během vzdělávání, tak v pracovním i mimopracovním životě. Posledním (ovšem pravděpodobně z hlediska edukace vůbec nejdůležitějším) důvodem, který zde zmíníme, je, že ICT mohou edukaci žáků se SVP ovlivnit v pozitivním slova smyslu mnohem více, než tomu je u intaktních žáků. V některých případech mohou být ICT dokonce tím „prostředkem“, který umožní lidem se SVP edukaci vůbec smysluplně absolvovat.

1 Charakteristika projektu

Projekt je zaměřen na vyučující ve „speciálních“ základních školách a vyučující v „běžných“ základních školách. V „běžných“ základních školách oslovujeme vyučující, kteří edukují integrovaného žáka (žáky) se SVP. V rámci projektu zjišťujeme, zda vybrané faktory

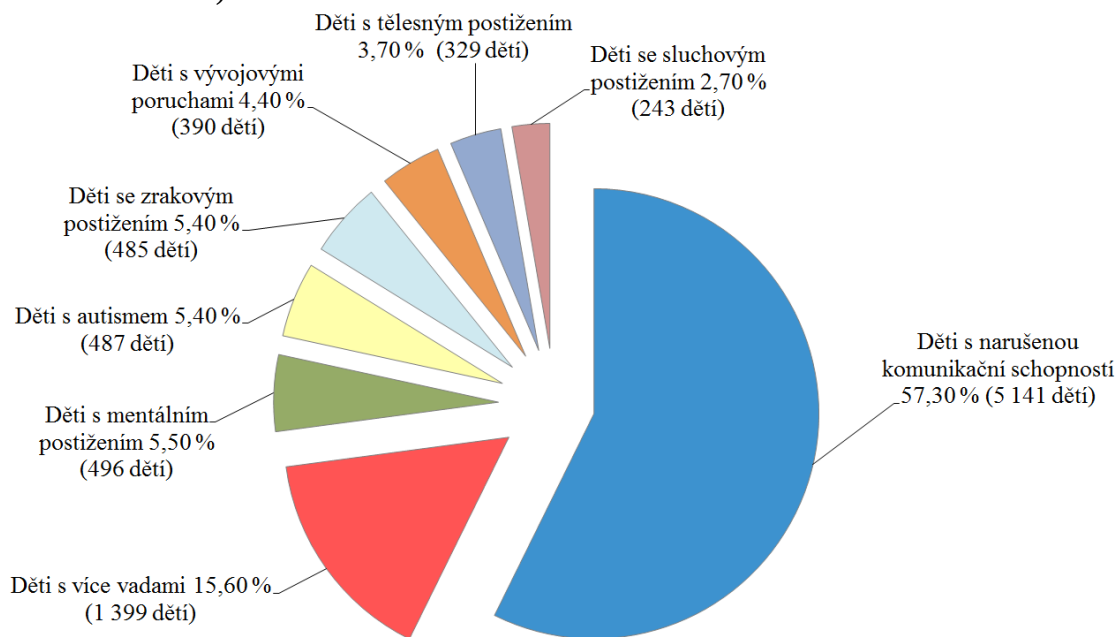
(délka praxe, aprobační ...) ovlivňují výběr prostředků ICT vhodných pro optimální průběh edukace žáků se SVP. Dále to, zda lze mezi vyučujícími ve „speciálních“ a „běžných“ základních školách rozpoznat specifické skupiny z hlediska výběru prostředků ICT vhodných pro optimální průběh edukace žáků se SVP. Zajímá nás také, jaká je četnost využívání různých prostředků ICT při edukaci žáků se SVP. Vyučujících se dotazujeme i na to, co považují při využívání prostředků ICT v edukaci žáků se SVP za nejobtížnější. Pak i na to, zda a příp. jakou podporu by uvítali při využívání prostředků ICT při edukaci žáků se SVP.

Potřebná data získáváme prostřednictvím osobně distribuovaných výzkumných nástrojů, kterými jsou dotazník a Q-metodologie (resp. záznamový arch pro ni). Každý rok projektu bude výzkumný vzorek tvořit několik desítek vyučujících ze „speciálních“ a z „běžných“ základních škol.

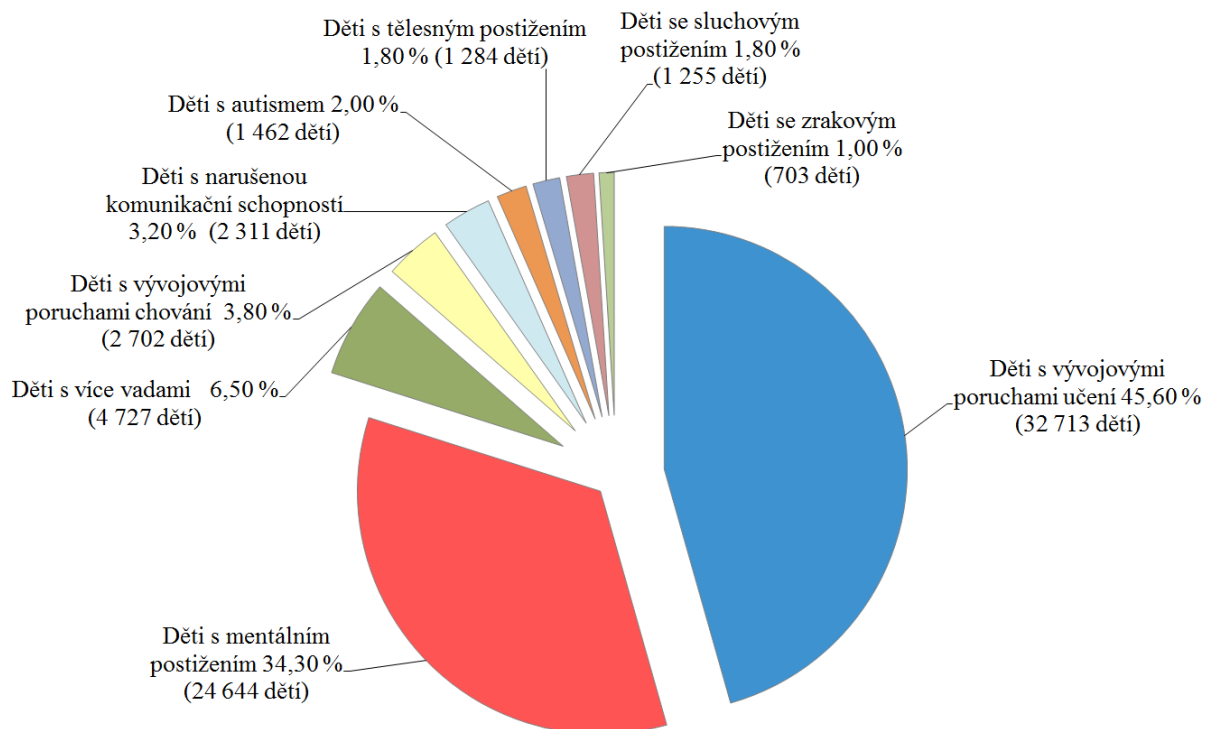
2 Význam, smysluplnost projektu

V současné společnosti, která bývá označována jako společnost informační, jsou ICT nedílnou součástí života většiny populace nejen v naší zemi, ale i ve velké části ostatních zemí. 400 osobností hlavních vědních oborů zařadilo oblast ICT mezi oblasti, ve kterých dochází k nejdynamičtějšmu vývoji. Tytéž osobnosti zařadily ICT mezi obory, jejichž rozvoj má značné důsledky pro společnost i jednotlivce (1, s. 453). V budoucnosti bude význam ICT pro osobní i pracovní život dále narůstat. Proto jsou ICT zařazeny do edukace – a to již od škol mateřských (v některých případech), přes školy základní a střední, až po školy vysoké. ICT se při edukaci uplatňují obvykle ve dvou oblastech, resp. dvěma způsoby.

Prvním způsobem je samotná edukace o ICT (tedy edukace o hardware, software a jejich obsluhu, údržbě). Toto není primárním předmětem našeho zájmu v tomto projektu. Druhým způsobem je edukace s ICT. Tedy edukace, při které jsou ICT v úloze pomůcek učitelů a žáků (2). Tento způsob využívání ICT předmětem našeho zájmu v tomto projektu naopak je. Konkrétně nás zajímá, jaká je situace s využíváním ICT při edukaci žáků se SVP na základních školách. Doposud byla totiž převažující část odborné pozornosti směřována na intaktní část populace. Nás zajímá situace ve využívání ICT při edukaci žáků se SVP jak na „speciálních“ základních školách, tak na „běžných“ základních školách (ve kterých jsou integrováni žáci se SVP).

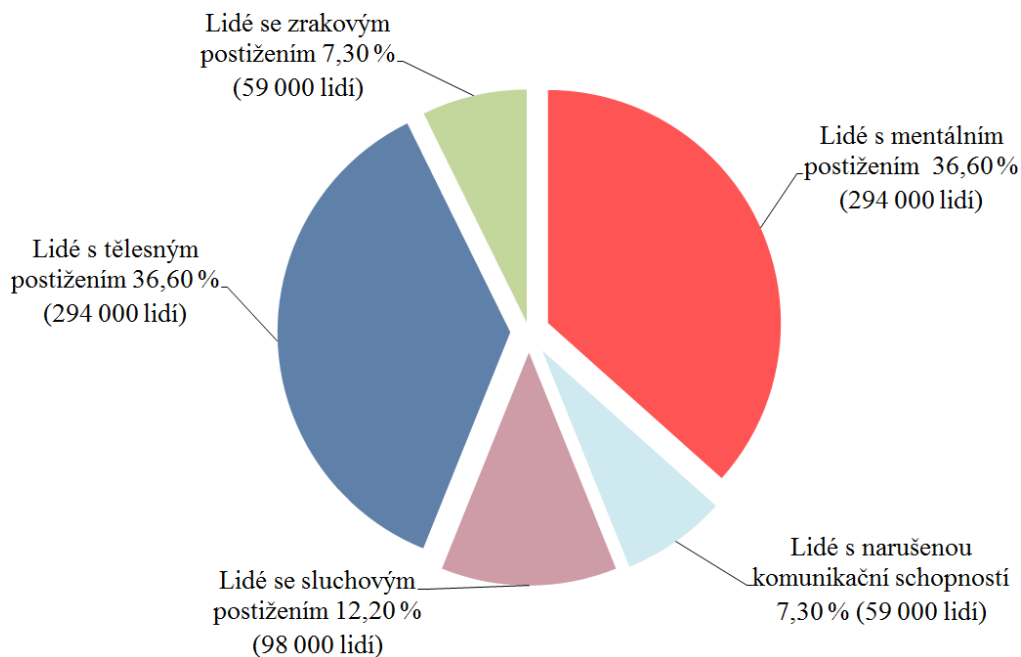

Graf 1: Zastoupení dětí s různými druhy postižení v mateřských školách (3)

Graf 2: Zastoupení dětí s různými druhy postižení v základních školách (3)

Pro představu toho, jak důležité je věnovat se edukaci žáků se SVP, uvádíme v grafech 1 a 2 počty a procentuální zastoupení žáků s různými druhy postižení v mateřských a základních školách v České republice. V grafu 3 jsou pak tytéž údaje pro celou naši populaci osob s postižením bez rozdílu věku. V mateřských školách bylo ve školním roce 2009/2010 celkem 8 970 žáků se SVP. V základních školách to ve stejném školním roce bylo už 71 801 žáků se SVP. Celkem je v České republice cca 804 000 lidí s postižením, resp. lidí se SVP – při uvažování potřeby celoživotního vzdělávání.

Graf 3: Lidé s postižením – celkem v České republice (4)

Výrazný nárůst počtu žáků se SVP mezi mateřskými a základními školami je způsoben jak větším počtem ročníků v základních školách, tak i tím, že některé SVP, resp. druhy postižení se v plné míře projeví až během edukace v základní škole. Nejvýraznější rozdíl je u mnohem menšího podílu dětí s narušenou komunikační schopností (pokles je v mnoha případech důsledkem vývoje, vyspívání organismu) a u výrazného nárůstu počtu dětí s vývojovými poruchami učení v základních školách v porovnání se školami mateřskými. Vývojové poruchy učení se ponejvíce projeví právě až po zahájení povinné školní docházky. U všech lidí s postižením, resp. se SVP bez rozdílu věku je patrný nárůst podílu lidí s tělesným a sluchovým postižením – to je důsledek mj. negativních změn v organismu, které souvisejí s postupujícím věkem, nemocemi, úrazy (následky cévních mozkových příhod atd.).

Závěr

Jak bylo zmíněno již v úvodu – ICT mohou být při edukaci žáků se SVP velice vhodným „pomocníkem“. Současně při aktuální i budoucí potřebě celoživotního vzdělávání a nemalém zastoupení lidí s postižením, resp. se SVP i v dospělém, vyšším věku lze ICT využívat i při jejich edukaci. Naši snahou je nejenom zjištění „podnětných dat“ a zodpovězení otázek, které jsme uvedli v části 1, ale především to, aby na základě projektem dosažených zjištění bylo možné buď aktualizovat, modifikovat stávající studijní předměty, na jejichž výuce se podílíme, nebo vytvoření zcela nového studijního předmětu. Aktualizace stávajících, příp. vytvoření nového studijního předmětu bude mj. odpovídat požadavkům vyučujících (respondentů), které v rámci projektu zaznamenejeme. Výsledkem by tedy měly být studijní předměty, které budou studujícím v jejich reálné praxi skutečně přínosem. Studijní předměty, po jejichž absolvování budou aktuálně studentky a studenti, posléze učitelky a učitelé schopni a ochotni využívat ICT při edukaci žáků se SVP optimálně.

Tato stať vznikla v rámci řešení projektu studentské grantové soutěže FP TUL Edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a informační a komunikační technologie, SGS 58019.

Literatura

- 1 WALTEROVÁ, E., et.al. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti – 2. díl*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-083-2.
- 2 JANDOVÁ, L. *Počítačová výuka*. 1. vyd. Plzeň: Pedagogická fakulta ZČU v Plzni, 1995. ISBN 80-7043-147-4.
- 3 ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. Výkonové ukazatele 2009/2010 – kapitola B. In: *Ústav pro informace ve vzdělávání* [online]. [vid. 27. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.uiv.cz/soubor/4300>
- 4 MICHALÍK, J. Postižení, společnost, právo. In: RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L., aj. *Speciální pedagogika*. 1. vyd. Olomouc: UPOL, 2003, s. 29–46. ISBN 80-244-0646-2.

Lektoroval: **PhDr. René Szotkowski, Ph.D.**

Kontaktní adresa:

Miroslav Meier, Mgr. Ph.D.,
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky,
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická TU Liberec,
Sokolská 113/8, 460 01, Liberec, ČR,
tel. 485 354 326, e-mail: miroslav.meier@tul.cz